

Drago Milošević

Filozofski fakultet, Nikšić

OPISNO OCJENJIVANJE U FIZIČKOM VASPITANJU

1. UVOD

Ocjenjivanje učenika je, može se s pravom tvrditi, jedini stalni i sistematski oblik praćenja i provjeravanja, odnosno vrednovanja vaspitno-obrazovnog procesa i njegovih efekata. Stalnost ocjenjivanja se ogleda u činjenici da se obavlja tokom cijele nastavne godine, dok se sistematičnost zasniva na činjenicama kojima je neposredno obuhvaćena cjelokupna nastavna aktivnost, a posredno i vannastavne i vanškolske aktivnosti u kojima neposredno učestvuju i učenici i nastavnici. Možemo takođe kazati, da, praktično nema ništa u školi što učenik radi u okvirima nastave fizičkog vaspitanja što se ne ocjenjuje, nezavisno da li se ocjenjivanje obavlja indirektno ili direktno.

Ocjenjivanje u nastavi fizičkog vaspitanja je odavno bilo predmet brojnih rasprava i empiričara i teoretičara, ali i drugih subjekata koji na posredan način ovaj problem doživljavaju kao „svoj“ i u njemu traže mogućnosti ispoljavanja svojih „pedagoških“ znanja. Različiti načini razmišljanja i tumačenja ocjene iz fizičkog vaspitanja, što se u izvjesnom smislu reflektovalo i na nastavnike fizičkog vaspitanja i druge relevantne subjekte i normativne pojedince i organe škole, doveli su u pitanje strukturu, svojstva, relevantnost i karakter ocjenjivanja kao postupka kojim se mjeri, upoređuje, prati, provjerava, motiviše učenik. Zbog toga (mada ne samo zbog toga) se, u vremenu koje je prošlo, ocjena iz fizičkog vaspitanja uglavnom formirala na osnovu nivoa motoričkih sposobnosti učenika, dok su sportsko-tehnička dostignuća i stavovi učenika prema fizičkoj kulturi¹ bili u „drugom planu“. Takav način ocjenjivanja njegovao je rezultat, tj. koliko neki učenik brzo trči, skače ili baca, dok je umijeće, znanje, tj. tehnika, ljepota, ritmičnost, koordinacija, originalnost, procjenjivanje u fizičkom vaspitanju, poznavanje dejstava kretanja na antropološke karakteristike, razumijevanje, povezivanje i upotreba naučenih kretanja u životu i radu, bivalo od manjeg značaja za formiranje ocjene. Ovakav način ocjenjivanja favorizovao je učenike koji su nadareni

¹ Predmetni program za fizičko vaspitanje za devetogodišnju osnovnu školu (2005).

urođenim motoričkim sposobnostima i koji su sposobni da bez nekog ozbiljnijeg vježbanja, sa lakoćom dobiju visoku ocjenu.

Prema Predmetnom programu nastave fizičkog vaspitanja¹: „U prvom ciklusu je ocjenjivanje opisno. **Opisna ocjena obuhvata kratak opis uspješnosti i napretka učenika/ce, njegove/njene saradnje i aktivnosti u pojedinim programskim cjelinama.**“ i Pravilniku o vrstama ocjena i načinu ocjenjivanja učenika u osnovnoj školi², „**opisna ocjena izražava postignuća ciljeva, odnosno osnovnih standarda znanja...**“³

2. KARAKTERISTIKE OCJENJIVANJA

Ocjenjivanje u nastavi fizičkog vaspitanja, sa svojim specifičnostima, bitno se razlikuje od ocjenjivanja u ostalim vaspitno-obrazovnim područjima. Razlike su zasnovane na sljedećim činjenicama:

- Organizacija nastavnog procesa se odvija tako da onemogućava nastavniku da dobro uoči, prepozna i ocijeni sve strukturne djelove kretanja i vježbanja, jer se ta kretanja, inače, izvode u odgovarajućim prostornim, vremenskim i dinamičkim zakonitostima. I eventualna ponavljanja kretanja i vježbanja moraju imati svoje limite. Nastavnici drugih nastavnih predmeta su u daleko povoljnijoj situaciji.

- Ako se ocjenjivanje obavlja po grupama koje su još formirane na osnovu učeničkih sposobnosti i znanja, što je neophodnost nastavnog procesa, zahtijeva od nastavnika dodatne aktivnosti oko „zapošljavanja“, praćenja, usmjeravanja i kontrolisanja učenika na drugim staničnim mjestima. U izboru nastavnih sadržaja koji se ostvaruju po „stanicama“, nastavnikova inicijativnost, stručnost i organizaciono-metodička sposobnost dolazi do punog izražaja. Odabrani sadržaji moraju zadovoljiti kriterijume opterećenja, motivacije i sigurnosti učenika, što će biti pod stalnom i neposrednom kontrolom nastavnika, koji je svoje mjesto i na vježbalištu prilagodio navedenim zahtjevima.

- Nastavnik na času ne može oblikovati opisne ocjene, već, da bi po utvrđenim pedagoškim normativima formirao ocjenu koja odgovara učenikovim individualnim sposobnostima, postignućima i karakteristikama, mora pripremiti kriterijume (i formulare) za ocjenjivanje strukturnih djelova kretanja i vježbi koje ocjenjuje.

¹ Ibid: str. 165

² “Sl. list RCG“ br. 54/2004, član 12

³ Kontradiktornost stavova 1 i 2 člana 12 citiranog Pravilnika i citiranog teksta o opisnom ocjenjivanju u Predmetnom programu, zahtijevaju podrobniju elaboraciju.

Primjer 1: Formular ocjenjivanja učenika III razreda iz igara sa loptom

Operativni cilj	Nastavnisadržaji (sadržaji i aktivnosti)	Opisna ocjena za nivo znanja „Ističe se“	Opisna ocjena za nivo znanja „Postignut u cjelini“	Opisna ocjena za nivo znanja „Djelimično postignut“	Opisna ocjena za nivo znanja „Uglavnom postignut“
Razvijati motoričke sposobnosti (koordinacija, brzina, preciznost)	Vođenje lopte sa rukama (pravo, između stalaka)	Zadatak izvodi koordinirano objema rukama i u kretanju brzim tempom.	Zadatak izvodi koordinirano objema rukama sa malim prekidima u laganom trčanju i hodanju.	Zadatak izvodi koordinirano objema rukama u hodanju.	Zadatak izvodi koordinirano objema rukama sa prekidima i u hodanju.
učenik/učenica					

U ovako pripremljene formulare, nastavnik za svakog učenika upisuje utvrđeni znak (simbol, broj, slovo, i sl.) u rubriku koja odgovara njegovom pokazanom znanju. Po završenom času, nastavnik na osnovu opisanog postupka, formira opisnu ocjenu učenika.

Ocjena fizičkih sposobnosti učenika definiše se na osnovu nivoa njegovih fizičkih sposobnosti koje su ostvarene u toku školske godine i rezultat su individualnih sposobnosti. Opisujući ovaj segment ocjene učenika, nastavnik se opredjeljuje za formulisanje onih informacija koje će na najbolji mogući način okarakterisati učenika, ispoljiti sud o njemu, tj. rezultate njegovog rada i napredovanja, podizanja fizičkih sposobnosti na veći nivo u toku nastavnog procesa.

Primjer mogućeg opisivanja fizičkih (karakteristika) sposobnosti učenika: Odnos visine i mase tijela je skladan. (Termin „skladan“ može da ima različite varijacije tipa: vrlo skladan, uglavnom skladan, u granicama normale, u prosjeku, neskladan, nesrazmjeran, ne odgovara uzrastu učenika, itd.);

Motoričke sposobnosti odgovaraju uzrastu učenika. Kada se ocjenjuje ovaj segment učenikovih sposobnosti, onda se može govoriti o pojedinačnim motoričkim sposobnostima (snaga, brzina, gipkost, koordinacija...) i njihovom nivou, takođe u varijacijama koje odgovaraju stvarnom stanju konkretnog učenika u toku ocjenjivanog perioda. (Poboljšana eksplozivna snaga; motoričke

sposobnosti nijesu poboljšane; ostvaren vidan napredak u svim motoričkim sposobnostima, itd.). Činjenica da se ovaj segment ocjene egzaktno procjenjuje (mjeri), omogućava nastavniku punu realnost u formiranju ocjene.

Sportsko-tehnička dostignuća ocjenjuju se tako što se utvrđuje obim i kvalitet usvojenosti sadržaja i aktivnosti, tj. programskih sadržaja koji su u predmetnom programu precizirani.

Primjer: Sportsko-tehnička znanja su dobra. Sportsko-tehnička postignuća odgovaraju uzrastu učenika. Varijacije u ocjenjivanju – opisivanju ovog segmenta ocjene učenika, u zavisnosti od individualnih mogućnosti i postignuća učenika, kao i sposobnosti nastavnika da ocjenu kreira u jezičkom i sportsko-terminološkom smislu, kreću se od „ispod prosjeka”, preko „u prosjeku” do „iznad prosjeka”.

Ocjenjivanje nivoa znanja, odnosno nivoa usvojenosti nastavnih sadržaja pojedinačno, vrši se tako što se pri učenikovo realizaciji sportsko-tehničkog zadatka procjenjuje nivo tehnike, taktike, harmoničnost, ritam, koordinacija, originalnost (specifičnost kretanja i vježbanja) i upotreba terminoloških pojmova, znanja i pravila pod kojim se realizuje taj zadatak.

Primjer: Razumije i koristi osnovne položaje tijela, ruku i nogu u vježbama oblikovanja. Kolut naprijed izvodi iz kraćeg zaleta tečno, koordinirano i samostalno. (Kolut naprijed izvodi u poligonu). Aktivno učestvuje u igri (npr. „Između dvije vatre“) i poznaje pravila igre.

Sportsko-tehnička postignuća predstavljaju sposobnost učenika da svoja znanja i sposobnosti iskoordiniraju radi postizanja što boljeg rezultata koji se uglavnom može egzaktnim putem ocijeniti (mjeriti). Primjer: Učenike III razreda ocjenjujemo **bacanje loptice u cilj**. Prethodno smo utvrdili pravila (cilj, način gađanja, udaljenost cilja, rekviziti, itd.). Učenike ocjenjujemo prema broju pogodaka.

Ocjenjivanje „stavova učenika/ca prema fizičkoj kulturi“¹ obavlja se praćenjem učenikove aktivnosti na vlastitom fizičkom usavršavanju, učvršćivanju zdravlja, njezi tijela, izvršavanja zadataka u smislu njegovanja svojih fizičkih sposobnosti, ostvarenom stepenu navike za stalnim vježbanjem, odnosu prema drugovima tokom vježbanja, tokom sportskih takmičenja i izleta kao i praćenjem aktivnosti učenika u ostalim oblicima kojima se stečena znanja iz ove oblasti povezuju sa svakodnevnim životom.²

¹ Predmetni program za fizičko vaspitanje za devetogodišnju osnovnu školu (2005), str.: 162.

² Višnjić, D. i sar. (2004). Teorija i metodika fizičkog vaspitanja. Beograd: Fakultet sporta i fizičkog vaspitanja, str.: 569.

Primjer: Aktivnost u izvršavanju postavljenih zadataka je dobra (nije dobra, povremena, slaba...); Pokazuje veliki interes za vannastavne aktivnosti; Pokazuje izrazit interes za igre (sa loptom, štafetne, elementarne...); Uvijek je spreman za pomoć; Interes za fizičko vježbanje je veliki; Član je (ili navesti konkretan rezultat sa takmičenja) plivačke sekcije; itd.

Diferenciranje opisnih ocjena, ako ga je uopšte moguće realizovati po nekom univerzalnom načinu zbog činjenice da je to živ proces koji se sprovodi na učenicima u periodu razvoja svih antropoloških karakteristika i uz prisustvo brojnih specifičnosti po kojima se međusobno razlikuju, zahtijeva od nastavnika poštovanje sljedećih kriterijuma:

- Svakom učeniku pojedinačno ocijeniti nivo ostvarenosti cilja i zadataka programa fizičkog vaspitanja;
- Ocijeniti učenicima nivo standarda znanja;
- Ocijeniti učenicima nivo promjena antropoloških karakteristika;
- Ocijeniti učenicima obim i kvalitet sportsko-tehničkih znanja (i postignuća);
- Ocijeniti učenicima nivo efekata vaspitne komponente fizičkog vaspitanja;
- Ocijeniti učenicima sveobuhvatan rad, individualna dostignuća i napredak.

Ovo podrazumijeva da ocjenjivanje učenika mora biti individualno, svestrano, realno, sistematsko, pravedno i javno. Opisna ocjena mora biti formirana tako da je jasna i razumljiva učeniku, roditelju i stručnim organima škole.

Iskustva nam pokazuju da se među učenicima ispoljavaju znatne individualne razlike u morfološkim karakteristikama, motoričkim sposobnostima, sportsko-tehničkim znanjima, kao i u odnosu prema nastavnom procesu. Dobro bi bilo, da kada nastavnik sagleda individualne karakteristike učenika na osnovu relevantnih faktora, individualno pristupa učenicima, pri čemu posebnu pažnju posvećuje onim učenicima koji ispoljavaju probleme u postizanju minimalnih standarda znanja, ali i onim učenicima koji minimalne standarde znanja ostvaruju sa lakoćom. Smatramo da je prvoj kategoriji učenika potrebna „dopunska“, a drugoj „dodatna“ nastava, odnosno, i za jedne i druge, nastava po „mjeri učenika“.

3. ZAKLJUČAK

Teoretičari opisnog ocjenjivanja preporučuju da se opisnom ocjenom opiše ono šta učenik zna, njegov lični napredak i napor koji ulaže da bi realizovao zadate aktivnosti. Praćenje, provjeravaje i ocjenjivanje učenikovog fizičkog razvitka, motoričkih sposobnosti, nivoa usvojenosti pojedinačnih sportsko-tehničkih znanja, nivoa sportskih postignuća i njegovog angažovanja u nastavnom,

vannastavnom i vanškolskom procesu, jesu segmenti koji čine generalnu ocjenu iz fizičkog vaspitanja.

U realizaciji koncepcije ovakog ocjenjivanja, nastavnik se susreće sa brojnim problemima. Jedni problemi proizilaze iz nedoumica da li opisnom ocjenom prvo treba da predstavimo sve ono što učenik zna ili ono što on ne zna. Da li u opisivanju znanja treba ocjenjivati ono šta učenik nije, ili je samo djelimično naučio? Kako ocjenjivati učenike koji imaju bilo kakve smetnje u motoričkom ispoljavanju? Da li opisnom ocjenom opisivati učenikove opšte karakteristike (morfološke, konativne)? Drugu grupu problema čine oni koji proizilaze iz učenikovog odnosa prema nastavi fizičkog vaspitanja tipa da li, šta i kako voli ili ne voli u nastavnom procesu.

Nezavisno da li su ocjene bile uopštene ili vrlo sadržajne, uglavnom posjeduju malo relevantnih informacija o učeniku. Međutim, ako nastavnik formuliše jasne ciljeve nastave koja je programirana prema (između ostalog) individualnim realnim potrebama učenika, u kojoj će poenta rado biti usmjerena na usvajanje sportsko-tehničkih znanja i razvijanje antropoloških karakteristika učenika, problem opisnog ocjenjivanja će biti sveden na najmanju mjeru. Tada će opisna ocjena biti stručno oblikovana, a u opisu korišćena odgovarajuća terminologija kojom će se na kreativan način izdiferencirati razlike među učenicima.

Opisno ocjenjivanje u fizičkom vaspitanju nastavniku predstavlja nove izazove u realizaciji zahtjevnog nastavnog procesa. Sama činjenica da se nastava organizuje u specifičnom prostoru, uz primjenu nešto specifičnijih nastavnih metoda, oblika i metodičkih organizacionih oblika rada u odnosu na drige vaspitno-obrazovne djelatnosti, usložnjava proces opisnog ocjenjivanja u fizičkom vaspitanju. Zbog toga smo i predložili mogući model praćenja, provjeravanja i ocjenjivanja učenika I ciklusa devetogodišnje osnovne škole, pomoću kojega se uspješnije i jednostavnije, a svakako i sa manje grešaka, prate i konstatuju učenikova napredovanja u nastavnom procesu, vannastavnim i vanškolskim aktivnostima. Formular ocjenjivanja učenika sadrži operativne ciljeve koji proizilaze iz predmetnog programa i vezani su za konkretno područje i nastavne sadržaje, zatim opise nivoa znanja koji odgovaraju nivoima znanja „ističe se“, „postignut u cjelini“, „djelimično postignut“ i „uglavnom postignut“.

4. LITERATURA

1. Findak, V. (1992). *Metodika tjelesne i zdravstvene kulture – priručnik za nastavnike razredne nastave*. Zagreb: Školska knjiga.
2. Marušić, R., Milošević, D., Vujović, D., Kocka, S., Adžić, L., Dašić, S., Bresto-

- vac, S. (2005). *Predmetni program za fizičko vaspitanje devetogodišnje osnovne škole*. Podgorica: Ministarstvo prosvjete i nauke, Zavod za školstvo.
3. Milošević, D. (1993). *Model ocjenjivanja u nastavi fizičkog vaspitanja*. Podgorica: Fizička kultura br.2.
 4. Milošević, D., Hajdarpašić, N. (2007). *Fizičko vaspitanje za prvi ciklus devetogodišnje osnovne škole (Priručnik za nastavnike)*. Podgorica: Zavod za izdavanje udžbenika.
 5. Ministarstvo prosvjete i nauke (2005). *Obrazac đачke knjižice za učenike I ciklusa devetogodišnje osnovne škole*. Podgorica: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.
 6. Višnjić, D. Jovanović, A., Miletić, K. (2004). *Teorija i metodika fizičkog vaspitanja*. Beograd: Fakultet sporta i fizičkog vaspitanja.

DESCRIPTIVE APPRAISAL OF THE PHYSICAL EDUCATION

SUMMARY

This work is an attempt to find the answer to the question: what is the best way for descriptive appraisal (mark) of the students, in order to present the real meaning of the descriptive mark to the students and their parents, what is the best way to appraise the students who has got the high level of mobility abilities, and also which are the most common mistakes and difficulties in forming of the descriptive marks and how it is possible to eliminate them. It is introduced the example of the descriptive appraisal, too.

The key words: *the first series; physical education; descriptive appraisal; students.*

U NIKŠIĆU PREDSTAVLJEN 3. KONGRES CRNOGORSKE
SPORTSKE AKADEMIJE

Dolaze profesori iz svih zemalja SFRJ

Nikšić – Na Filozofskom fakultetu u Nikšiću, u utorak je održana konferencija za novinare Crnogorske sportske akademije. Počeo je 3. Kongres Crnogorske sportske akademije i 4. Međunarodna naučna konferencija koji će se održati u Herceg Novom – Bijela, od 5. do 8. aprila 2007. godine. “Sport u 21. vijeku” tema je ovog značajnog međunarodnog naučnog skupa, na kome će učestvovati 122 učesnika iz nekoliko država. Na jučerašnjoj konferenciji govorili su prof. dr **Radojica Marušić**, prodekan Filozofskog fakulteta i doc. dr **Duško Bjelica**, predsjednik CSA.

- Sa prethodnih naučnih skupova Crnogorske sportske akademije do sada je publikovano oko 3.000 tekstova. Na 4. Kongresu prihvaćena su 122 rada od 125 autora i koautora. Koliko je značajan nastupajući kongres govori podatak da su poslani radovi iz svih srodnih institucija iz okruženja, a

u Bijeloj će se naći i dekani skoro svih srodnih fakulteta sa prostora nekadašnje Jugoslavije. Očekuje se i dolazak nekoliko ruskih akademika – rekao je doc. dr Duško Bjelica.

Na Kongresu će biti predstavljena i dva naučna skupa – “Nove tehnologije”, koji će biti održan u Sarajevu i skup pod nazivom “Menadžment u sportu”, sa Beogradskog kongresa. Kongres u Bijeloj imaće četiri osnovne sesije - metodologija rada u sportu, nove tehnologije u sportu, sport i medicina i društveno-ekonomski odnosi u sportu. Posljednja sesija biće podijeljena na četiri teme - sport u funkciji prevencije sociopatoloških pojava, fizičko vaspitanje u funkciji razvoja djece i omladine, menadžment u sportu i sportski turizam.

Svi prezentirani radovi sa Kongresa, objavljeni biće u indeksnom časopisu Sport Mont.

Z. Šapurić